

ANTONI VIDAL FERRANDO

«No tornaré a desconfiar mai més del meu país»

Antoni Vidal Ferrando (Santanyí, Mallorca, 1945) és un dels poetes i narradors destacats de la literatura catalana. Mestre de professió, va començar a publicar tard, ja ben entrat en la trentena. La seva obra consta de deu llibres de poemes, tres novel·les i dos reculls de relats. El Gall Editor acaba de publicar-li “Cicle d’Almandaia”, un volum de més de vuit-centes pàgines amb les tres novel·les revisades: ‘Les llunes i els calàpets’ (1994), ‘La mà del jardiner’ (1999) i ‘L’illa dels dòlmens’ (2007). És una bona ocasió per entrar en un món novel·lesc on batega una Mallorca perduda però encara present.

Entrevista de Pere Antoni Pons

En tres novel·les, condensa l’últim segle i escaig de la història de Mallorca.

—Quan vaig començar a escriure *Les llunes i els calàpets*, la meva idea era parlar del que havia conegut a través de la meva família. Com que hem tingut una important tradició marinera, m’havien arribat, molt vius, tots els mites mallorquins de la mar: el del contraban, per exemple. Pensava que això donava molt de joc, literàriament. També pensava que el període històric que va entre finals del segle XIX i fins a l’esclat de la Guerra Civil era molt interessant per tractar-lo des de la novel·la, perquè va haver-hi, en aquest país, un intent de modernització molt important que la guerra va tallar de soca-rel. Les novel·les donen testimoni d’un món que jo he conegut, ja sigui per experiència directa,

a través d’històries que m’han contat o a través del que he estudiat i llegit.

—**Sobretot les dues primeres novel·les són la recreació entre realista i mítica d’un món perdut, en la línia dels Faulkner, García Márquez, Porcel, Moncada...**

—A les meves novel·les, tot és real i tot és fantàstic. El novel·lista parteix de la realitat per intentar veure què hi ha més enllà. La realitat quotidiana té cares ocultes, i el novel·lista les ha de cercar. La realitat d’una novel·la no va contra la realitat quotidiana, la complementa.

—**També intenta recuperar un cert sentit de la meravella, dels prodigis?**

—Jo intento posar música a un món perdut. En el món, hi ha més màgia de la que nosaltres som capaços de captar en un estat normal. Segurament, l’aspecte més inversemblant d’aquestes novel·les

són els casos que més o menys van ocórrer, el que passa és que jo ho mesclo tot. Mai no faig retrats de personatges reals, ni reproduïxo exactament episodis que han passat. M’interessa més el mite que la història. Mai no faig investigació per documentar-me. La meva literatura no juga amb els fets que s’han esdevingut, sinó amb les impressions que em va produir escoltar aquells fets o saber que s’havien esdevingut.

—**S’hi nota, en les novel·les, el brou de cultiu de moltes narracions orals.**

—Vaig escoltar moltes històries prenent la fresca amb la família, de petit. I també als cafès. Abans, al cafè sempre hi havia algú que es posava a xerrar i aviat en tenia deu o quinze que l’escoltaven. Una de les coses que jo he intentat imitar a les novel·les és la manera com aquells grans oradors de cafè contaven les històries, saltant en el

temps, anant d'un tema a l'altre, estirant un fil d'on sempre surten altres fils.

—**L'objectiu és reproduir la dimensió màgmic de la memòria col·lectiva?**

—És que res no està aïllat. Presentar els fets o els individus aïlladament implica donar una imatge falsa de la realitat: tot té relació. Això és el que jo intento aconseguir. Una altra cosa és que ho aconseguixi. Jo he de fer uns esforços titànics per escriure el que vull i com vull. Quan dic això em repliquen: si sofreixes tant, no escriguis. Però, per què no he d'escriure? Que no s'ha d'esforçar molt, un que puja l'Everest? O és que em volen fer creure que els alpinistes puguen les muntanyes xiulant? Això sí: quan has fet el cim, ets feliç.

—**Els seus personatges s'expliquen i s'entenen per la col·lectivitat en què es desenvolupen i per la memòria comunitària que hereten.**

—El món de *Les llunes i els calàpets* no és el meu, sinó el dels meus pares i avis, però jo el vaig viure, a través d'ells. A partir del que em contaren, vaig rebre una quantitat immensa de sensacions, d'impressions, d'informacions... Com que és un món que ja no existeix, escriure sobre ell té un punt elegíac, però no en el sentit de plorar una cosa ja passada i perduda, sinó en el sentit que això que tant m'ha marcat i m'ha fet com a persona a la fi perdura en allò que he escrit. A més, escriure sobre el passat també és escriure sobre el present. La meua visió del món té a veure amb el que m'ha transmès la meua família i el meu poble.

—**Té una relació molt íntima amb Santanyí, cert?**

—Sí. Tot i que mai no he tingut vocació de cronista local, em costaria escriure a fons sobre altres realitats. Però bé,

fa anys també pensava que mai no seria capaç d'escriure novel·les... Al principi, sempre penso que res del que vull fer no em sortirà. Per aquesta raó vaig tardar tant a publicar. Als 13 anys ja escrivia, i vaig escriure fins als 22. Però com que sempre trobava que no em sortia i que els altres sempre en sabien molt més —és una impressió que no m'ha fugit del tot—, ho vaig deixar.

—**L'excés d'autoexigència pot fer tant de mal com l'excés d'autoindulgència.**

—Jo em vaig aturar d'escriure poemes a finals dels anys 60. Vaig llegir *Una bella història*, de Miquel Bauçà, després vaig llegir *Calaloscans*, de Bartomeu Fiol, i després vaig llegir *Poemes a Nai*, de Miquel Àngel Riera, i vaig pensar que mai no arribaria a escriure res de tanta qualitat. I vaig deixar d'escriure.

—**En Bernat Vidal i Tomàs va ser determinant en la seva vocació.**

—En Bernat Vidal era tota una presència. Era l'apotecari de Santanyí, però tenia una preparació de lletres formidable. Li agradava molt més llegir que escriure, i suposo que era tan autocrític que gairebé res del que escrivia li agradava. Havia nascut el 1918, va morir el 1971 i va influir decisivament en la represa cultural de la nostra llengua i la nostra literatura en la postguerra. Ell i en Manuel Sanchis Guarner, que eren molt amics, van ser els dos més determinants, a Mallorca. Van ser tan intel·ligents que aconseguiren que antics falangistes, com en Llorenç Villalonga, escrivissin en català. En Bernat Vidal sabia molt de moltes coses, però no es creia el que sabia i tot ho posava en qüestió. A més, tenia una manera molt viva i bromista de fer-te mirar les coses més a fons. Citava en Marx, tu pensaves sobre la frase i al cap d'uns segons deia: ai no, que això no ho va dir en Marx sinó en José Antonio!

—**Diria que, vostès, els narradors mallorquins de la generació dels 70 comparteixen uns certs trets?**

—Tots hem escrit molt sobre el país i ho hem fet amb una mirada molt crítica. En temps del franquisme ho vam passar tan malament que, quan en vam tenir l'oportunitat, ho vam voler contar.

—**L'element mariner de la seva família —i de les seves novel·les— és bàsic. Sobretot, el contraban...**

—A la meua família, n'hi ha hagut molts, de contrabandistes. I, de con-

→ traban, n'hi havia pertot: a l'església, a l'ajuntament, a la guàrdia civil... Era, bàsicament, de cafè i tabac. Era una honra ser contrabandista. Santanyí havia passat molta gana, era un poble amb grans propietats i terres molt primes, que produïen molt poc, i, de cop i volta, els diners començaren a entrar gràcies al contraban. Jo no vaig anar mai a traginar bultos, però un amic meu sí que anava els vespres a ajudar a descarregar. Amb dos vespres de descarregar ja guanyava més que amb el jornal de tot un mes, de sol a sol, al camp o a la mar!

—Com anava, això del contraban? D'on arribava el producte? On es repartia?

—Depèn de les èpoques. Primer arribava d'Alger, després de Gibraltar i Tànger. El meu repadrí ja anava a Alger a la vela, amb unes barquetes de quaranta pams. Anaven i tornaven. Eren valents i en sabien molt, d'anar per la mar. La importància que va tenir el contraban a Mallorca encara conforma la mentalitat dels mallorquins, avui dia. La idea que cadascú vagi per ell i que tothom s'espavili... Això encara és molt present.

—Ser escriptor és una devaluació professional, comparat amb els seus avantpassats contrabandistes...

—Sí, el que ells feien era heroic. N'estaven orgullosos. És clar, per a tot n'hi havia. Tots els cafès venien cafè de contraban. Fins i tot les dones dels guàrdies civils anaven a comprar mitges de niló o barretes de pintallavis a les cases dels contrabandistes. Això s'explica per la misèria de l'època.

—A *L'illa dels dòlmens*, retrata la corrupció global -econòmica, moral- que ha afectat la Mallorca dels darrers temps.

—Volia reflectir l'impacte del turisme i la decepció de la Transició. El turisme va implicar molt de benestar material, però alhora va convertir aquest benestar material en l'única cosa important de la vida. La gent va deixar de banda les normes ancestrals que regien la vida i va abraçar la idolatria dels diners. Abans, la gent es donava la paraula i complia, no calia firmar documents perquè no et prenguessin el pèl. Les persones també eren més solidàries, abans, i hi havia més capacitat per po-

sar-se en la pell de l'altre. Les relacions personals també eren més profundes i autèntiques. *La mà del jardiner* és un homenatge al meu carrer d'infantesa, on gairebé totes les cases del veïnat eren com de la família i on tothom acollia i ajudava a tothom.

—Ha esmentat vostè la decepció de la Transició.

—Des del primer moment, vaig tenir la sensació que ens prenien el pèl. Veia que, a pesar de tot, el franquisme es perpetuava. Famílies que aleshores tenien el poder i que encara ara el mantenen. El pes dels militars també és escandalós. Com és possible que una Constitució que es vol democràtica apel·li als militars per mantenir la unitat de la pàtria? Tampoc es va fer cap intent de conciliació amb el passat: els morts eren a les cunetes i avui encara hi són.

—Ara es parla molt d'una segona transició. Podem acabar amb una decepció semblant?

—Alguna cosa ha canviat. Jo no em pensava mai que fos possible una derrota tan absoluta del PP a les Balears. La gent cada dia està més espavilada, ja no l'enganyen tan fàcilment. La història avança a còpia d'onades misterioses, que costen d'explicar i són impossibles de preveure, i que transformen les coses. Ara hi ha una onada que obligarà els governants a anar més amb compte. Serà difícil que tornin a robar d'una manera tan escandalosa com han robat fins ara.

—Es vostè optimista...

—El que és segur és que jo no tornaré a desconfiar mai més del meu país. El que han fet els mestres, sortint al carrer massivament per defensar l'ensenyament públic i en català, és extraordinari. Jo sempre pensava: on són els alumnes que han vingut a escola amb nosaltres, els alumnes que hem educat en la llibertat i l'esperit crític? El dia de la manifestació de cent mil persones a favor de l'escola pública i en català vaig trobar la resposta: són aquí. El país m'havia donat una lliçó. ●